

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1660

[Total No. of Pages : 4

[5348] - 101

M.Ed. (General) (Semester - I)

101: PSYCHOLOGY OF LEARNING AND DEVELOPMENT

(Semester and Credit based Course)

(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Word limit for question of 15 marks is about 350 to 400.*
- 4) Word limit for question of 5 marks is about 130 to 150.*
- 5) Students should strictly follow the word limit given.*
- 6) No supplement will be provided to the students.*

Q1) Enlist and explain the features of the 'Associationism' school of psychology. What are its educational implications? **[15]**

OR

Explain the theory of moral development given by Kohlberg. How is it useful in education? **[15]**

Q2) Define Intelligence. (Any 2 definitions) what are the features, merits and limitations of verbal and performance tests of intelligence? **[15]**

OR

Define learning (any 2 definitions). What are the various factors affecting learning? Explain them. **[15]**

P.T.O.

Q3) Give short notes (Any four)

[20]

- i) Benefits of the 'Role playing model'.
- ii) Educational implications of Bloom's mastery learning theory.
- iii) Concept of Brainstorming.
- iv) Define self concept. How it is developed.
- v) How is survey useful in the study of psychology.
- vi) Teacher thought process.

Total No. of Questions : 3]

P1660

[5348] - 101

M.Ed. (General) (Semester - I)

PSYCHOLOGY OF LEARNING AND DEVELOPMENT

(Semester and Credit based Course)

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द.

4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.

5) शब्द मर्यादा कटाक्षाने पाळावी.

6) पुरवणी दिली जाणार नाही.

प्रश्न 1) साहचर्यवादाची प्रमुख वैशिष्ट्ये विशद करून स्पष्ट करा व त्याचे शैक्षणिक उपयोजन लिहा. [15]

किंवा

कोहलबर्ग यांची नैतिक विकासाची उपपत्ती स्पष्ट करा. [15]

शिक्षणातील त्याचा उपयोग लिहा.

प्रश्न 2) 'बुद्धिमत्तेच्या' कोणत्याही दोन व्याख्या लिहा बुद्धिमत्तेच्या शाब्दिक व कृती कसोट्यांची वैशिष्ट्ये, फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा. [15]

किंवा

'अध्ययनाच्या' कोणत्याही दोन व्याख्या लिहा. अध्ययनावर परिणाम करणारे घटक कोणते ते लिहा. [15]

प्रश्न 3) टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- i) भूमिकापालन प्रतिमानाचे फायदे
- ii) ब्लूम यांच्या 'प्रभुत्व अध्ययन उपपत्तीचे शैक्षणिक उपयोजन'
- iii) बुद्धिमंथन संकल्पना
- iv) स्वसंकल्पनेची संकल्पना सांगून ती कशी विकसीत होते ते लिहा.
- v) मानसशास्त्राच्या अभ्यासामध्ये सर्वेक्षण पध्दती कशी उपयुक्त आहे?
- vi) शिक्षक विचार प्रक्रिया

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1661

[Total No. of Pages : 4

[5348] - 102

M.Ed. (General) (Semester - I)

HISTORY AND POLITICAL ECONOMY OF EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Answer to question No. 1&2 should be between 350 - 400 words each.*
- 4) *Answer to question No. 3 should be between 140-150 words each.*
- 5) *Students should be follow the given words limitations.*
- 6) *In any situation students will not get supplements.*

Q1) Explain vedic and Islamic education system in India with reference to. [15]

- a) Aims of Education.
- b) Curriculum
- c) Methods of Teaching.
- d) Role of Teacher

OR

Explain briefly the recommendations and action plan of following commissions:

- a) Radhakrishnan commission (1948)
- b) Mudular commission (1952)
- c) Revised national policy of education (1992)

Q2) What is political economy of Education? State its implication for growth, equality and social change. [15]

OR

P.T.O.

Explain role of state government in policy making, financing and regulating secondary education. Apart from these suggest some more regulations for development of secondary education.

Q3) Write short note (any four)

[20]

- a) Education and human capital development.
- b) Impact of commercialization on education.
- c) Role of private organisation in secondary education.
- d) Relationship between education and economic development.
- e) Recommendations of the kothari commission.
- f) Contribution of woods despatch in Indian education.

Total No. of Questions : 3]

P1661

[5348] - 102

M.Ed. (General) (Semester - I)

HISTORY AND POLITICAL ECONOMY OF EDUCATION

(2015 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ: 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नासाठी शब्दमर्यादा 350-400 शब्द
4) 5 गुणांच्या प्रश्नासाठी शब्दमर्यादा 130 -150 शब्द
5) पुरवणी दिली जाणार नाही.

प्रश्न 1) भारतीय शिक्षण प्रणालीच्या संदर्भात वैदिक आणि मुस्लीम शिक्षण खालील मुद्द्यांना अनुसरून स्पष्ट करा. [15]

- अ) शिक्षणाचे ध्येय
ब) अभ्यासक्रम
क) अध्यापन पध्दती
ड) शिक्षकाची भूमिका

किंवा

खाली दिलेल्या आयोगांच्या शिफारशी व कार्यप्रणाली सविस्तर स्पष्ट करा.

- अ) राधाकृष्णन आयोग (1948)
ब) मुदेलियार आयोग (1952)
क) सुधारीत राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण (1992)

प्रश्न 2) शिक्षणाची राजकीय अर्थव्यवस्था म्हणजे काय? याचा वाढ, समानता व सामाजिक परिवर्तन यावर परिणाम स्पष्ट करा. [15]

किंवा

माध्यमिक शिक्षणामध्ये धोरण निश्चिती, आर्थिक नियोजन आणि नियमावली संदर्भात राज्य शासनाची भूमिका स्पष्ट करा. तुमच्यामते माध्यमिक शिक्षणाच्या विकासासाठी आणखी कोणते नियम आवश्यक आहेत?

प्रश्न 3) खालील पैकी कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा. [20]

- अ) शिक्षण आणि मानवी भांडवलाचा विकास
- ब) शिक्षणावर व्यावसायिकरणाचा प्रभाव
- क) माध्यमिक शिक्षणामध्ये खाजगी संघटनांची भूमिका
- ड) शिक्षण आणि आर्थिक विकास यातील संबंध
- इ) कोठारी आयोगाच्या शिफारसी
- फ) वुडच्या खलित्याचे भारतीय शिक्षणातील योगदान

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1662

[Total No. of Pages : 4

[5348] - 103

M.Ed. (General) (Semester - I)

EDUCATIONAL STUDIES

(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicates full marks.*
- 3) Word limit for questions 15 marks about 350 to 400 words.*
- 4) Word limit for questions 5 marks about 130 to 150 words.*

Q1) Write the nature of Indian education system after Independence period. Explain the challenges of contemporary Indian education system. **[15]**

OR

Explain the minority studies with reference to.

- a) Meaning
- b) Educational facilities
- c) Educational provisions

Q2) Explain the concepts of political education How the political education will enables to develop leadership qualities among the students. **[15]**

OR

Explain the various tools of educational technology. How will you use it for effective teaching learning process.

P.T.O.

Q3) Write short note on (any four)

[20]

- a) Concept of multicultural studies.
- b) Importance of interdisciplinary in Education.
- c) Characteristics of democratic education.
- d) Role of teacher in development of leadership qualities.
- e) Concept of secularism education.
- f) Concept of Inclusive education.

Total No. of Questions : 3]

P1662

[5348] - 103

M.Ed. (General) (Semester - I)

EDUCATIONAL STUDIES

(2015 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ: 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 350 ते 400 शब्द
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द
5) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

प्रश्न 1) स्वातंत्र्योत्तर कालखंडातील भारतीय शिक्षण प्रणालीचे स्वरूप लिहा. समकालीन भारतीय शिक्षण प्रणाली समोरील आव्हाने स्पष्ट करा. [15]

किंवा

अल्पसंख्याक शिक्षण संदर्भात खालील मुद्दे स्पष्ट करा.

- अ) अर्थ
ब) शैक्षणिक सुविधा
क) शिक्षण विषयक तरतुदी

प्रश्न 2) राजकीय शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. विद्यार्थ्यांमध्ये नेतृत्व गुण विकसित करण्यासाठी राजकीय शिक्षणाचा कसा फायदा होईल. [15]

किंवा

शैक्षणिक तंत्रज्ञानाची विविध साधने स्पष्ट करा. प्रभावी अध्ययन अध्यापनासाठी शैक्षणिक तंत्रज्ञानाचा कसा वापर कराल?

प्रश्न 3) खालील पैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा.

[20]

- अ) बहुसांस्कृतिक शिक्षणाची संकल्पना.
- ब) शिक्षणातील आंतर विद्याशाखीयतेचे महत्व.
- क) लोकशाही प्रधान शिक्षणव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये.
- ड) नेतृत्व गुण विकसनामध्ये शिक्षकाची भूमिका.
- इ) धर्मनिरपेक्षता शिक्षणाची संकल्पना.
- फ) सर्वसमावेशक शिक्षणाची संकल्पना.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1663

[Total No. of Pages : 3

[5348] - 104

M.Ed. (General) (Semester - I)

INTRODUCTION TO RESEARCH METHOD

(2015 Pattern) (Two Years Programme)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Word limit for questions of 15 marks is about 350 to 400 words.*
- 4) Word limit for questions of 5 marks is about 130 to 150 words.*
- 5) No supplements will be provided to the students.*

Q1) What are the uses of research proposal? Explain the components of writing research proposal. **[15]**

OR

What is the meaning of review of related literature? Explain the sources and purpose of review of related literature.

Q2) Write importance of sampling? Explain the types of sampling methods with the help of example. **[15]**

OR

What are the different tools and techniques of educational research? Explain observation technique in detail.

P.T.O.

Q3) Write short notes on any four of the following.

[20]

- a) Opinionnaire
- b) Steps of survey method.
- c) Need of educational research.
- d) Criteria of research problem.
- e) Forms of hypothesis
- f) Difference between fundamental and Applied research.

Total No. of Questions : 3]

P1663

[5348] - 104

M.Ed. (General) (Semester - I)

INTRODCTION TO RESEARCH METHOD

(2015 Pattern) (Two Years Programme)

(मराठी रुपांतर)

वेळ: 2 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) 15 गुणांच्या प्रश्नासाठी शब्दमर्यादा 350-400.

4) 5 गुणांच्या प्रश्नासाठी शब्दमर्यादा 130 -150.

5) पुरवणी दिली जाणार नाही.

6) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानवेत.

प्रश्न 1) संशोधन आराखड्याचे उपयोग कोणते? संशोधन आराखड्याचे घटक स्पष्ट करा. [15]

किंवा

संबंधित साहित्याचा आढावा म्हणजे काय? संबंधित साहित्याच्या आढाव्याचे स्रोत आणि हेतू स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) नमूना निवडीचे महत्व लिहा. नमूना निवड पध्दतीचे प्रकार उदाहरणासह स्पष्ट करा. [15]

किंवा

शैक्षणिक संशोधनाची विविध साधने व तंत्रे कोणती? निरीक्षण तंत्र सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील पैकी कोणत्याही चारवर टिपा लिहा. [20]

अ) मतावली

ब) सर्व्हेक्षण पध्दतीच्या पायऱ्या

क) शैक्षणिक संशोधनाची गरज

ड) संशोधन समस्येचे निकष

इ) परिकल्पनेचे प्रकार (forms)

फ) मुलभूत आणि उपयोजित संशोधनातील फरक

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1664

[Total No. of Pages : 4

[5348] - 201

M.Ed. (General) (Two Years Programme) (Semester - II)

PHILOSOPHY OF EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for questions of 15 marks is about 350 - 400 words.*
- 4) *Word limit for questions of 5 marks is about 130-150 words.*
- 5) *No supplement will be provided to the student.*

Q1) Write the educational thoughts of Dr. Babasaheb Ambedkar. In what way those thoughts are useful to solve problems of Education in the age of Globalization? **[15]**

OR

What is mean by Realism philosophy? Explain Realism philosophy on the basis of following points..

- a) Educational aims and objectives.
- b) Methodology.
- c) Freedom and discipline.

Q2) Explain the educational thoughts of Rousseau on the Basis of following points.

- a) Aims and objectives of education.
- b) Curriculum
- c) Pupil-Teacher Relationship **[15]**

OR

What is mean by value? Write the types of value. As a teacher how will you inculcate national values through education? Explain with suitable example. **[15]**

P.T.O.

Q3) Write short note (any four)

[20]

- a) Modern concept of philosophy.
- b) Vedic education; Gurukul system.
- c) Concept of Idealism philosophy.
- d) Buddhism; educational aims and objectives.
- e) Need of philosophy for teacher.
- f) Social value; need.

Total No. of Questions : 3]

P1664

[5348] - 201

M.Ed. (General) (Two Year Programme) (Semester - II)

PHILOSOPHY OF EDUCATION

शिक्षणांतील तत्वज्ञान

(2015 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ: 2 तास]

[एकूण गूण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नासाठी शब्दमर्यादा 350-400 शब्द.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नासाठी शब्दमर्यादा 130-150 शब्द.
5) विद्यार्थींना पुरवणी दिली जाणार नाही.

प्रश्न 1) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे शिक्षण विषयक विचार लिहा. जागतिकीकरणाच्या युगात शिक्षणाच्या समस्या सोडविण्यासाठी ते कसे उपयुक्त आहेत? [15]

किंवा

वास्तववाद तत्वज्ञान म्हणजे काय? वास्तववाद तत्वज्ञान खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

अ) शैक्षणिक ध्येये आणि उद्दिष्टे

ब) अध्यापन पद्धती

क) स्वातंत्र्य व शिस्त

प्रश्न 2) रूसो यांचे शैक्षणिक विचार खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. [15]

अ) शिक्षणाची ध्येये व उद्दिष्टे

ब) अभ्यासक्रम

क) विद्यार्थी - शिक्षक संबंध

किंवा

मूल्य म्हणजे काय ? मूल्यांचे प्रकार लिहा. शिक्षक या नात्याने राष्ट्रीय मूल्ये शिक्षणांतून कशी रूजवाल ?

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) तत्वज्ञानाची आधुनिक संकल्पना
- ब) वैदिक शिक्षण: गुरुकूल पद्धती
- क) आदर्शवाद तत्वज्ञान संकल्पना
- ड) बौद्ध तत्वज्ञान: शैक्षणिक ध्येये आणि उद्दिष्टे
- इ) शिक्षकांला तत्वज्ञानाची गरज
- फ) सामाजिक मूल्य: गरज

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1665

[Total No. of Pages : 2

[5348]-202

M.Ed. (General) (Semester - II)
202: SOCIOLOGY OF EDUCATION
(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for questions of 15 marks is about 350 to 400 words.*
- 4) *Word limit for questions of 5 marks is about 130-150 words.*
- 5) *No supplement will be provided to the students.*

Q1) What is Social Justice? Explain need for Indian Society. **[15]**

OR

What is terrorism? Explain its causes and its impact on society.

Q2) Explain quality of educational opportunity with suitable example. **[15]**

OR

Explain how emotional and social integrational sector useful for development of education.

Q3) Write short notes (any four): **[20]**

- a) Education and family.
- b) Views of Evan Illich.
- c) Education for Peace.
- d) Secularism in world Perspectives.
- e) Political interference in education.
- f) Education and peer group.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P1665

[5348]-202

M.Ed. (General) (Semester - II)
202: SOCIOLOGY OF EDUCATION
(2015 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) सामाजिक न्याय व्यवस्था म्हणजे काय? याची भारतीय समाजासाठी गरज स्पष्ट करा. [15]
किंवा
दहशतवाद म्हणजे काय? त्याची कारणे व त्याचा समाजावरील परिणाम स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) शैक्षणिक संधीची गुणवत्ता सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]
किंवा
भावनिक आणि सामाजिक या क्षेत्रांचा एकत्रितपणे शिक्षणाच्या विकासासाठी कसा उपयोग होतो स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]
अ) शिक्षण आणि कुटुंब
ब) इल्हान इलिच चे विचार
क) शांततेसाठी शिक्षण
ड) जागतिक दृष्टिकोनातून धर्मनिरपेक्षता
इ) शिक्षणातील राजकीय हस्तक्षेप
फ) शिक्षण आणि समवयस्क गट

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1666

[Total No. of Pages : 2

[5348]-203

M.E.d. (General) (Semester - II)
CURRICULUM STUDIES
(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for the questions of 5 marks is 150 and for the questions of 15 marks is 350-450.*

Q1) Explain meaning and concept of curriculum. Explain Taba model of curriculum development. **[15]**

OR

Write types of curriculum theories. Explain stages of curriculum development.

Q2) Explain strategies for evaluation of curriculum. in detail. **[15]**

OR

Explain meaning and types of curriculum change.

Q3) Write notes on (any four) **[20]**

- a) Hunkin's model of curriculum development.
- b) Core curriculum and activity curriculum.
- c) Formative and summative approach to curriculum evaluation.
- d) Scientific and Mathematical modes of curriculum research.
- e) Elements of curriculum.
- f) Administrative approaches to curriculum change.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P1666

[5348]-203

M.E.d. (General) (Semester - II)

CURRICULUM STUDIES

(2015 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.
3) 5 गुणांच्या प्रश्नासाठी शब्दमर्यादा 150 शब्द आहे आणि 15 गुणांच्या प्रश्नासाठी शब्दमर्यादा 350-450 शब्द आहे.
4) मराठी रूपांतराबाबत शंका वाटल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनिय मानावेत.

प्रश्न 1) अभ्यासक्रमाचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा. अभ्यासक्रम विकसनाचे टाबा (Taba) प्रतिमान स्पष्ट करा. [15]

किंवा

अभ्यासक्रम उपपत्तींचे (Curriculum theories) प्रकार लिहा. अभ्यासक्रम विकसनाच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) अभ्यासक्रम मूल्यमापनाची कार्यनिति (Strategies) सविस्तर वर्णन करा. [15]

किंवा

अभ्यासक्रम बदलाचा (curriculum change) अर्थ आणि प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) अभ्यासक्रम विकसनाचे हन्किनचे (Hunkin's) प्रतिमान
ब) गाभा अभ्यासक्रम आणि कृती अभ्यासक्रम
क) अभ्यासक्रम मूल्यमापनाचे अकारिक आणि सकारिक उपागम (approaches)
ड) अभ्यासक्रम संशोधनाचे वैज्ञानिक आणि गणितीय प्रकार (modes)
इ) अभ्यासक्रमाचे घटक
फ) अभ्यासक्रम बदलाचा प्रशासकीय दृष्टिकोन

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1667

[Total No. of Pages : 2

[5348]-204

M.Ed. (General) (Semester - II)

**204: PRE-SERVICE AND IN-SERVICE TEACHER EDUCATION
(2015 Pattern)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Answer limit 350-400 words for 15 marks question.*
- 4) *Answer limit 130-150 words for 5 marks question.*

Q1) Explain the functions of Agencies of Teacher Education. **[15]**

- a) SCERT b) UNESCO

OR

Explain Orientation and Refresher courses with the help of following points:

- a) Concept b) Need
c) Role in professional development

Q2) Comparison Teacher Education in India and Finland with the help of following point. **[15]**

- a) Objective b) Time duration
c) Curriculum d) Level

OR

Explain historical development of Teacher Education before independence.

Q3) Short notes (any four) **[20]**

- a) Need of Teacher Education.
- b) Functions of RIE.
- c) Concept of Pre-service Teacher Education.
- d) Objective of Teacher Education at Higher Educational level.
- e) Recommendations of Mudaliar Commission for Teacher Education.
- f) Need of Internship.

Total No. of Questions : 3]

P1667

[5348]-204

M.Ed. (General) (Semester - II)

204: PRE-SERVICE AND IN-SERVICE TEACHER EDUCATION
(2015 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 350 ते 400 शब्द
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.
5) मराठी रूपांतराबाबत शंका वाटल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

प्रश्न 1) शिक्षक शिक्षणातील खालील कार्यवाहिन्यांची कार्ये स्पष्ट करा. [15]

- अ) SCERT ब) UNESCO
किंवा

‘उद्बोधन वर्ग व उजळणी वर्ग, यांचे खाली दिलेल्या मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्टीकरण लिहा.

- अ) संकल्पना ब) गरज
क) व्यावसायिक विकासातील भूमिका.

प्रश्न 2) भारतातील शिक्षक शिक्षण आणि फिनलँडमधील शिक्षक शिक्षणाची तुलना खालील मुद्द्यांच्या आधारे लिहा. [15]

- अ) उद्दिष्टे ब) कालावधी
क) अभ्यासक्रम ड) स्तर
किंवा

स्वातंत्र्यपूर्व कालखंडातील शिक्षक शिक्षणाचा ऐतिहासिक विकास स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. [20]

- अ) शिक्षक शिक्षणाची गरज.
ब) RIE ची कार्ये
क) सेवापूर्व शिक्षक शिक्षणाची संकल्पना
ड) शिक्षक शिक्षणाची उच्च स्तरावरील उद्दिष्टे
इ) मुदलियार आयोगाच्या शिफारशी
फ) छात्रसेवाकालाची गरज

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1668

[Total No. of Pages : 3

[5348]-301

M.E.d. (General) (Semester - III)

**EARLY CHILDHOOD CARE EDUCATION AND
ELEMENTARY EDUCATION**

(2015 Pattern) (Two Year Programme)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Word limit for question of 15 marks is about 350 to 400.*
- 4) Word limit for question of 5 marks is about 130 to 150.*
- 5) Students should strictly follow the word limit given.*
- 6) No suppliment will be provided to the students.*

Q1) Explain the concept of Early childhood Education write its scope and significance in present setup. **[15]**

OR

What is pre-service teacher education? write the scope and Nature of pre-service teacher education in early childhood care education.

Q2) Write the main objectives of NCF 2005. Explain the importance of elementary education according to NCF 2005. **[15]**

OR

Write the concept and objectives of UEE. Explain the educational importance of SSA program of UEE, in present early childhood Education.

P.T.O.

Q3) Write short notes (any four)

[20]

- a) Methods of teaching for early childhood care education.
- b) Technology and Research in Early childhood care education.
- c) Active Teaching for Active learning.
- d) Thoughts of Mahatma Gandhi's on Elementary Education.
- e) Principles related to elementary education.
- f) Program of UEE - DPEP.

Total No. of Questions : 3]

P1668

[5348]-301

M.E.d. (General) (Semester - III)

EARLY CHILDHOOD CARE EDUCATION AND
ELEMENTARY EDUCATION

(2015 Pattern) (Two Year Programme)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.

प्रश्न 1) पूर्व बाल्यावस्था शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. सद्यकाळातील पूर्व बाल्यावस्था शिक्षणाची व्याप्ती आणि महत्त्व स्पष्ट करा. [15]

किंवा

सेवापूर्व शिक्षक शिक्षण म्हणजे काय? पूर्व बाल्यावस्था संगोपन शिक्षणातील सेवापूर्व शिक्षक शिक्षणाची व्याप्ती आणि स्वरूप लिहा.

प्रश्न 2) राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा 2005 ची प्रमुख उद्दिष्टे लिहा. राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा 2005 नुसार प्राथमिक शिक्षणाचे महत्त्व स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्राथमिक शिक्षण सार्वत्रिकीकरणाची (UEE) संकल्पना आणि उद्दिष्टे लिहा. पूर्व बाल्यावस्था शिक्षणातील प्राथमिक शिक्षण सार्वत्रिकीकरणांतर्गत सर्व शिक्षा अभियानाचे (SSA) शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टीपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) पूर्व बाल्यावस्था संगोपन शिक्षणातील अध्यापन पध्दती.
ब) पूर्व बाल्यावस्था संगोपन शिक्षणातील तंत्रज्ञान आणि संशोधन
क) सक्रिया अध्ययनासाठी सक्रिय अध्यापन
ड) महात्मा गांधीजींचे प्राथमिक शिक्षणासंबंधी विचार
इ) प्राथमिक शिक्षणासंबंधी तत्त्वे
फ) शिक्षणाचे सार्वत्रिकीकरण जिल्हा प्राथमिक शिक्षण कार्यक्रम.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1669

[Total No. of Pages : 2

[5348]-302

M.Ed. (General) (Semester - III)

SECONDARY AND HIGHER SECONDARY EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for the question of 5 marks is 150.*
- 4) *Word limit for the question of 15 marks is 350 to 450.*
- 5) *No suppliment will be provided.*

Q1) Explain the stages of development of education in India in pre independence period. **[15]**

OR

What is meant by a adolescent? Explain about the role of guidance & counselling for adolescent in secondary and higher secondary education. **[15]**

Q2) What is the purpose of central board of secondary education (C.B.S.E) Explain structure, functions & advantages of central board of secondary education. **[15]**

OR

Explain the secondary and higher secondary education in finland with respect to following point. **[15]**

- a) Structure
- b) Curriculum
- c) Evaluation & Examination system.

Q3) Write short notes on (any four) **[20]**

- a) Constitutional provisions for secondary and higher secondary education.
- b) National education policy 2005
- c) Role of NCERT in quality enhancement.
- d) Project based learning.
- e) Navodaya vidyalay.
- f) Objectives of secondary & Higher Secondary education.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P1669

[5348]-302

M.Ed. (General) (Semester - III)

SECONDARY AND HIGHER SECONDARY EDUCATION

(2015 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण आहेत.
3) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 150 आहे.
4) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350-450 आहे.
5) पुरवणी दिली जाणार नाही.

प्रश्न 1) भारतीय स्वातंत्र्यपूर्व कालखंडातील शिक्षणाच्या विकासाच्या पायऱ्या स्पष्ट करा. [15]

किंवा

पौगंडावस्थेतील विद्यार्थी म्हणजे काय? माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण स्तरावरील पौगंडावस्थेतील विद्यार्थ्यांसाठी मार्गदर्शन व समुपदेशनाची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) केंद्रिय माध्यमिक शिक्षण (सीबीएसई) मंडळाचा हेतू काय आहे? केंद्रिय माध्यमिक शिक्षण मंडळाची रचना कार्ये व फायदे स्पष्ट करा. [15]

किंवा

खालील मुद्द्यांच्या आधारे फिनलँड मधील माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण स्पष्ट करा.

- अ) रचना
ब) अभ्यासक्रम
क) मुल्यमापन व परीक्षा पध्दती

प्रश्न 3) टीपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षणासंदर्भात घटनात्मक तरतुदी
ब) 2005 चे राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण
क) गुणवत्तावाढीसाठी एन.सी.ई. आर.टी.ची भूमिका
ड) प्रकल्प आधारित अध्ययन
इ) नवोदय विद्यालय
फ) माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षणाची उदिष्टे

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1670

[Total No. of Pages : 2

[5348]-303

M.Ed. (General) (Semester - III)

303 : HIGHER EDUCATION

(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*
- 3) *Word limit for questions of 15 marks is about 350 to 400.*
- 4) *Word limit for questions of 5 marks is about 130 to 150.*
- 5) *Students should strictly follow the given word limit.*

Q1) What is Higher Education? How Higher Education will be beneficial for the society? **[15]**

OR

Explain the concept of Management of Higher Education. Write Co-curricular and community centered Service Programmes with examples.

Q2) What are the problems in Higher Education? Suggest treatment remedies to minimise there problems. **[15]**

OR

Explain any three new trends of Evaluation in Higher Education.

Q3) Write short notes (Any four) **[20]**

- a) University grant Commission
- b) ICSSR (Indian Council of Social Science Research)
- c) GER (Gross enrolment ratio) in Higher Education.
- d) Privatization in Higher Education
- e) Constitutional Provisions for Universities. (any three)
- f) Administrative Reforms in University.

▽▽▽▽

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P1670

[5348]-303

M.Ed. (General) (Semester - III)

303 : HIGHER EDUCATION

(2015 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.
5) शब्दमर्यादा कटाक्षाने पाळावी.

-
- प्रश्न 1) उच्च शिक्षण म्हणजे काय? उच्च शिक्षणाचा समाजाला कसा उपयोग होईल? [15]
किंवा
उच्च शिक्षणातील व्यवस्थापनाची संकल्पना स्पष्ट करा. सहशालेय आणि समाज केंद्रित उपक्रम सोदाहरण लिहा.
- प्रश्न 2) उच्च शिक्षणातील समस्या कोणत्या? समस्या कमी करण्यासाठी उपाययोजना सूचवा. [15]
किंवा
उच्च शिक्षणातील मूल्यमापनाचे कोणतेही तीन नवीन प्रवाह स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]
अ) विद्यापीठ अनुदान आयोग
ब) ICSSR
क) उच्च शिक्षणातील GER
ड) उच्च शिक्षणातील खाजगीकरण
इ) विद्यापीठ संविधानात्मक तरतुदी (कोणत्याही तिन)
फ) विद्यापीठ प्रशासनातील सुधारणा

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1671

[Total No. of Pages : 4

[5348]-304

M.Ed. (General) (Semester - III)

CURRICULUM PEDAGOGY AND ASSESSMENT

(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for questions of 15 marks is about 350 to 400.*
- 4) *Word limit for questions of 5 marks is about 130 to 150.*
- 5) *Students should strictly follow the given word limit.*
- 6) *No Supplement will be provided.*

Q1) Write meaning and concept of curriculum Alignment. Explain various issues in Alignment of Curriculum. **[15]**

OR

Explain concept of pedagogy with reference to Bandura's social learning theory.

Q2) Explain following theories of Curriculum Alignment. **[15]**

- a) Curriculum Alignment
- b) Constructive Alignment
- c) Instructional Alignment

OR

Explain following principles of Assessment.

- a) Formative assessment
- b) Feed back on learning
- c) Summative assessment

P.T.O.

Q3) Write Short Notes (any four)

[20]

- a) Web Alignment model
- b) Interview as a method of assessment
- c) Scope of assessment
- d) Learning for human resource development
- e) Principles of Instructional Design
- f) CIPP Evaluation model

Total No. of Questions : 3]

P1671

[5348]-304

M.Ed. (General) (Semester - III)

CURRICULUM PEDAGOGY AND ASSESSMENT

(2015 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.
5) शब्दमर्यादा कटाक्षाने पाळावी.
6) पूरवणी दिली जाणार नाही.

प्रश्न 1) अभ्यासक्रम संरेखनाचा अर्थ आणि संकल्पना लिहा. अभ्यासक्रम संरेखनाच्या प्रमुख बाबी स्पष्ट करा. [15]

किंवा

अध्यापनशास्त्र ही संकल्पना बांदूराच्या सामाजिक अध्ययन सिध्दांतानुसार स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) अभ्यासक्रम संरेखनाचे खालील सिध्दांत स्पष्ट करा. [15]

- अ) अभ्यासक्रम संरेखन
ब) रचनात्मक संरेखन
क) अनुदेशन संरेखन

किंवा

मूल्यांकनाचे खालील तत्त्वे स्पष्ट करा.

- अ) अकारिक मूल्यांकन
ब) अध्ययन संदर्भात प्रत्याभरण
क) सकारिक मूल्यांकन

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) वेब (Web) संरेखन प्रतिमान
- ब) मूलाखत मूल्यांकनाची एक पध्दती
- क) मूल्यांकनाची व्याप्ती
- ड) मानव संशाधन विकासासाठी अध्ययन
- इ) अनुदेशन रचनेची तत्त्वे
- फ) CIPP मूल्यमापन प्रतिमान

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1672

[Total No. of Pages : 2

[5348]-305

M.Ed. (General) (Two Year Programme) (Semester - III)

MED 305 : EDUCATIONAL LEADERSHIP

(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for question of 15 marks is about 350 to 400.*
- 4) *Word limit for question of 5 marks is about 130 to 150.*
- 5) *Student should strictly follow word limit given.*
- 6) *No supplement will be provided to the students.*

Q1) Write types of leadership. Explain Great man theory of Leadership with examples. **[15]**

OR

Write need and importance of women in Leadership position. Explain barriers faced by women in Leadership position.

Q2) Explain process of conflict. As a teacher how will you resolve conflict among your students. **[15]**

OR

What do you mean by motivation? Explain Dougla's Theory X and Theory Y of motivation with examples.

Q3) Write short Notes (Any four) **[20]**

- a) Power tactics
- b) Types of Motivation
- c) Gender and leadership
- d) Present status of women in educational leadership
- e) Sexual harassment : Un equal power in the work place
- f) Conflict resolution techniques

▽▽▽▽

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P1672

[5348]-305

M.Ed. (General) (Two Year Programme) (Semester - III)

MED 305 : EDUCATIONAL LEADERSHIP

(2015 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द.
5) शब्दमर्यादा कटाक्षाने पाळावी.
6) पूरवणी दिली जाणार नाही.

-
- प्रश्न 1) नेतृत्वाचे प्रकार लिहा. नेतृत्वाचा ग्रेट मॅन सिध्दांत सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]
किंवा
दर्जात्मक नेतृत्वा मध्ये स्त्रीयांची गरज व महत्त्व लिहा. स्त्रियांचे दर्जात्मक नेतृत्वातील अडथळे स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) संघर्ष प्रक्रिया स्पष्ट करा. शिक्षक म्हणून तुम्ही तुमच्या विद्यार्थ्यांच्या संघर्षाचे निराकरण कसे कराल? [15]
किंवा
अभिप्रेरण म्हणजे काय? डग्लमचा X आणि Y अभिप्रेरण सिध्दांत उदाहरणासह स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]
अ) दबाव तंत्राच्या क्लूप्या
ब) अभिप्रेरणे चे प्रकार
क) वर्ग आणि नेतृत्व
ड) शैक्षणिक नेतृत्वा मध्ये स्त्रीयांची सध्यःस्थिती
इ) लैंगिक अत्याचार : कामाच्या जागी असमानतेची वागणूक
फ) संघर्ष निराकरण तंत्र

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1673

[Total No. of Pages : 4

[5348]-306

M.Ed. (General) (Semester - III)
MED 306 : INCLUSIVE EDUCATION
(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for 15 marks question is 350 to 400.*
- 4) *Word limit for 5 marks question is 130 to 150.*
- 5) *Students should strictly follow the given word limit.*
- 6) *No supplement will be provided.*

Q1) "Inclusive school can create Inclusive society" with reference to this statement explain the concept need and importance of Inclusive Education. Illustrate your answer with examples. **[15]**

OR

As a teacher, how will you develop in yourself the following competencies for inclusion of all the students in the classroom.

- a) Attitude
- b) Self efficacy
- c) Skills

Q2) As a teacher, how will you make use of the following instructional strategies for inclusion of students in the classroom? Explain with examples.

- a) Remedial Teaching
- b) Circle of friends
- d) Team teaching

[15]

OR

Explain the following aspects for organization of Inclusive classroom with examples.

- a) Physical layout of Inclusive classroom
- b) Special Assistance to children in Inclusive classroom
- c) Promoting social competence

P.T.O.

Q3) Answer the following (any four)

[20]

- a) Write about principles of Inclusive Education.
- b) Write a note on managing violence and torchuring in the classroom.
- c) How will you use Co-operative learning as Inclusive instruction strategy?
Give example.
- d) Importance of Educational Reports in Inclusive classroom.
- e) Write about any two policies in India about Inclusive Education.
- f) As a teacher what will you do for meeting medication needs of a differently abledchild in the classroom?

Total No. of Questions : 3]

P1673

[5348]-306

M.Ed. (General) (Semester - III)

MED 306 : समावेशक शिक्षण

(2015 पॅटर्न)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नाच्या उत्तराची शब्द मर्यादा 350 ते 400 आहे.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नाच्या उत्तराची शब्द मर्यादा 130 ते 150 आहे.
5) विद्यार्थ्यांनी, दिलेली शब्दमर्यादा पाळणे आवश्यक आहे.
6) पूरवणी दिली जाणार नाही.

प्रश्न 1) 'समावेशक शाळा, समावेशक समाजाची निर्मिती करू शकतात' या विधानाच्या संदर्भात समावेशक शिक्षणाची संकल्पना, गरज व महत्त्व स्पष्ट करा. तुमचे उत्तर उदाहरणासह विशद करा. [15]

किंवा

एक शिक्षक म्हणून तुमच्यामध्ये तुम्ही, सर्व मुलांचे वर्गामध्ये समावेशन करण्यासाठी असणाऱ्या खालील क्षमता कशा विकसित कराल ?

- अ) दृष्टीकोन (attitude)
ब) स्वयं-प्रभावकारिता (efficacy)
क) कौशल्ये

प्रश्न 2) वर्गामध्ये विद्यार्थ्यांचे समावेशन करण्यासाठी, एक शिक्षक म्हणून खालील अनुदेशन कार्यनिर्तीचा उपयोग कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

- अ) उपचारात्मक अध्यापन
ब) मित्र-वर्तुळ
क) सांघिक-अध्यापन

[15]

किंवा

समावेशक वर्गाच्या संघटनासाठी-खालील पैलू उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

- अ) समावेशक वर्गाची भौतिक मांडणी (Physical layout)
ब) समावेशक वर्गामध्ये विद्यार्थ्यांना विशेष सहाय्य
क) सामाजिक क्षमतेचा प्रसार

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) समावेशक शिक्षणाची तत्त्वे लिहा.
- ब) वर्गामधील हिंसा आणि छळ यांबाबत व्यवस्था/उपाययोजना यावर टिप लिहा.
- क) सहकार्यात्मक अध्ययन हे तुम्ही समावेशक अनुदेशन कार्यनिती म्हणून कसे वापराल. उदाहरण द्या.
- ड) समावेशक वर्गामध्ये शैक्षणिक अहवालाचे महत्त्व.
- इ) समावेशक शिक्षणाच्या, भारतातील कोणत्याही दोन धोरणांबद्दल लिहा.
- फ) असाधारण क्षमता (Differently abled) असणाऱ्या मुलांच्या औषधोपचार संबंधी गरजांची पूर्तता करण्यासाठी शिक्षक म्हणून काय कराल?

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1674

[Total No. of Pages : 4

[5348]-307

M.Ed. (General) (Semester - III)

**EDUCATIONAL TECHNOLOGIES, INSTRUCTIONAL
DESIGN AND E-LEARNING**

(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*
- 3) *Word limit for questions of 15 marks is about 350 to 400.*
- 4) *Word limit for questions of 5 marks is about 135 to 150.*
- 5) *Students should strictly follow the given instructions.*
- 6) *No supplement will be provided.*

Q1) What is meant by educational technology? Describe 'the development of the concept of educational technology.' **[15]**

OR

Discuss multimedia growth and development with suitable examples.

Q2) As a teacher, how will you use the following instructional strategies in teaching-learning process. Explain with suitable examples. **[15]**

- a) Lecture
- b) Team Teaching
- c) Seminars & Tutorials

OR

Define e-Learning. Explain its scope, trends with suitable examples.

P.T.O.

Q3) Write short notes (any four)

[20]

- a) Stages and Levels of teaching.
- b) Write five uses of educational technology in learning.
- c) Computer and interactivity.
- d) Use of telemetric in education and training (Any five)
- e) Concept of communication.
- f) Digital learning objects (any five)

Total No. of Questions : 3]

P1674

[5348]-307

M.Ed. (General) (Semester - III)

EDUCATIONAL TECHNOLOGIES, INSTRUCTIONAL
DESIGN ANDE-LEARNING

(2015 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 350 ते 400 शब्द आहे.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द आहे.
5) शब्द मर्यादा कटाक्षाने पाळावी.
6) पूरवणी दिली जाणार नाही.

प्रश्न 1) शैक्षणिक तंत्रज्ञान म्हणजे काय ? 'शैक्षणिक तंत्रज्ञान संकल्पनेचा विकास' सविस्तर वर्णन करा. [15]

किंवा

बहुमाध्यमसंचाच्या (मल्टिमिडिया) वाढ आणि विकासाची समर्पक उदाहरणांसह चर्चा करा.

प्रश्न 2) एक शिक्षक म्हणून तुम्ही खालील अनुदेशनात्मक कार्यनितीचा अध्ययन-अध्यापन प्रक्रियेत कसा उपयोग कराल ते समर्पक उदाहरणांसह स्पष्ट करा. [15]

- अ) व्याख्यान
ब) साधिक अध्यापन
क) परिसंवाद आणि स्वाध्याय

किंवा

अध्ययनाची व्याख्या लिहा. इ-अध्ययनाची व्याप्ती, प्रवाह समर्पक उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) अध्यापनाच्या अवस्था (Stages) आणि स्तर
- ब) शैक्षणिक तंत्रज्ञानाचे अध्ययनातील कोणतेही पाच उपयोग.
- क) संगणक आणि आंतरक्रियात्मकता (Interactivity)
- ड) टेलिमिटीकचा शिक्षण आणि प्रशिक्षणातील उपयोग (कोणतेही पाच)
- इ) संप्रेषण संकल्पना
- फ) अंकीय अध्ययन साधने (डिजिटल लर्निंग ऑब्जेक्ट्स) (कोणतेही पाच)

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1675

[Total No. of Pages : 4

[5348]-308

M.Ed. (General) (Semester - III)

ADVANCED RESEARCH METHODOLOGY AND

INFERENCE STATISTICS

(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:-

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Word limit for 15 marks questions is 350 - 400 words and for 5 marks questions is 150 words.
- 4) Use of simple calculator and statistical tables is allowed.

Q1) The researcher has obtained following sets of post-test scores from three randomly formed groups. [15]

Group X_1	2	3	2	4	3	3	2
Group X_2	5	6	2	4	3	4	6
Group X_3	3	4	2	5	6	7	4

With F-test, determine whether the mean scores of groups are significantly different?

OR

- a) A Scale measuring Interest towards map reading was given to std. VIII students, in the beginning of an academic year. After completion of an academic year, same scale was given to them. The data collected are as follows -

	Initial Test	Final Test
Number of students	80	80
Mean	62.8	71.9
Standard deviation	9	8
Coefficient of correlation between initial and final test	0.68	

P.T.O.

Test the significance of difference between mean scores on initial test and final test using t-test. [10]

- b) Find standard Deviation of the data given in following Frequency Distribution Table - [5]

C.I.	80-84	75-79	70-74	65-69	60-64	55-59	50-54
f.	3	5	6	7	5	3	1

- Q2)** Explain the steps involved in qualitative data analysis. [15]

OR

- a) Explain difference between qualitative and quantitative research. [10]
b) Describe nature of case study method with suitable examples. [5]

- Q3)** Write notes on (Any 4) : [20]

- a) Importance of triangulation
b) Scales of measurement
c) Need of qualitative research in the field of Education
d) Concept of biserial correlation
e) Measures of relative position
f) Use of regression equations in prediction

Total No. of Questions :3]

P1675

[5348]-308

M.Ed. (General) (Semester - III)

ADVANCED RESEARCH METHODOLOGY AND
INFERENCE STATISTICS

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 350 ते 400 शब्दमर्यादा आहे आणि 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 150 शब्द आहे.
4) साधे गणकयंत्र आणि सांख्यिकीय तक्ते वापरण्यास परवानगी आहे.
5) मराठी रूपांतराबाबत शंका वाटल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

प्रश्न 1) यादृच्छिकपणे तयार केलेल्या तीन गटांकडून संशोधकास खालीलप्रमाणे उत्तर चाचणी प्राप्त मिळाले. [15]

गट X_1	2	3	2	4	3	3	2
गट X_2	5	6	2	4	3	4	6
गट X_3	3	4	2	5	6	7	4

F - कसोटीचा वापर करून गटांच्या प्राप्तीकांच्या मध्यमानांमधील फरकाची सार्थता ठरवा.
किंवा

अ) इयत्ता आठवीच्या विद्यार्थ्यांना 'नकाशा वाचनप्रती आवड' मोजणारी शलाका (Scale) शैक्षणिक वर्षाच्या सुरुवातीस दिली. शैक्षणिक वर्ष पूर्ण झाल्यानंतर त्यांना तीच शलाका पुन्हा दिली. संकलित माहिती खालीलप्रमाणे -

	पूर्वचाचणी	अंतिम चाचणी
विद्यार्थी संख्या	80	80
मध्यमान	62.8	71.9
प्रमाण विचलन	9	8
पूर्वचाचणी व अंतिम चाचणी यामधील सहसंबंध सहगुणक	0.68	

t - कसोटीचा वापर करून पूर्व चाचणी आणि अंतिम चाचणीच्या प्राप्तांकांच्या मध्यमानांमधील फरकाची सार्थता तपासा. [10]

ब) खालील वारंवारिता वितरण सारणीत दिलेल्या माहितीचे प्रमाण विचलन काढा. [5]

C.I.	80-84	75-79	70-74	65-69	60-64	55-59	50-54
F.	3	5	6	7	5	3	1

प्रश्न 2) गुणात्मक माहितीच्या विश्लेषणात अंतर्भूत असलेल्या पायऱ्या स्पष्ट करा. [15]

किंवा

अ) संख्यात्मक आणि गुणात्मक संशोधनातील फरक स्पष्ट करा. [10]

ब) व्यक्ति अभ्यास पध्दतीचे स्वरूप सोदाहरण स्पष्ट करा. [5]

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

अ) त्रिमितीकरणाचे महत्त्व

ब) मापनशलाका (Scales of Measurement)

क) गुणात्मक संशोधनाची शिक्षणक्षेत्रातील गरज

ड) द्विश्रेणी सहसंबंधाची संकल्पना

इ) सापेक्ष स्थानसंबंधित परिमाणे

फ) प्रतिगमन समीकरणांचा भाकित करण्यासाठी उपयोग

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1676

[Total No. of Pages : 2

[5348]-309

M.Ed. (General) (Semester - III)

PERSPECTIVE RESEARCH AND ISSUES IN TEACHER
EDUCATION
(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:-

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *There are limitations of 15 marks on 350 to 400 words, 5 marks on 130 to 150 words.*

Q1) Explain the concept of Globalization. Write effects of globalisation on teacher education with example. **[15]**

OR

Write the importance of performance appraisal of a teacher. Which aspects should be taken into consideration for appraisal of a teacher by student?

Q2) Explain research in teacher education with the help of following points : **[15]**

- a) Trends
- b) Purpose
- c) Importance

OR

Explain concept of e-teacher education. Write importance of e-teacher education in present situation.

Q3) Write short notes (any four) **[20]**

- a) Co-operative teacher education
- b) Quality management in teacher education
- c) Components teacher effectiveness
- d) Trends in research in teacher education
- e) Professional code and ethics in teacher education
- f) Use of constructivism in teacher education

P.T.O.

Total No. of Questions :3]

P1676

[5348]-309

M.Ed. (General) (Semester - III)
PERSPECTIVE RESEARCH AND ISSUES IN TEACHER
EDUCATION
(2015 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांसाठी 350ते 400 शब्द, 5 गुणांसाठी 130ते 150 शब्द मर्यादा असावी.
4) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

प्रश्न 1) जागतिकीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा. जागतिकीकरणाचे शिक्षक शिक्षणावर होणारे परिणाम सोदाहरण लिहा. [15]

किंवा

शिक्षकांच्या कार्याच्या मूल्यांकनाचे महत्व लिहा. शिक्षकांच्या कार्याचे विद्यार्थ्यांमार्फत केल्या जाणाऱ्या मूल्यांकनात कोणकोणत्या घटकांचा समावेश केला पाहिजे?

प्रश्न 2) शिक्षक-शिक्षणातील संशोधन खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. [15]

- अ) प्रवाह
ब) हेतू
क) महत्व

किंवा

ई-शिक्षक-शिक्षणाची (E-Teacher Education) संकल्पना स्पष्ट करा. ई-शिक्षक शिक्षणाचे सद्यपरिस्थितीतील महत्व लिहा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) सहकार्यात्मक शिक्षक शिक्षण
ब) शिक्षक शिक्षणातील गुणवत्ता व्यवस्थापन
क) शिक्षक परिणामकारकतेचे घटक
ड) शिक्षक शिक्षणातील संशोधनाचे प्रवाह
इ) शिक्षक शिक्षणातील व्यावसायिक आचार संहिता आणि नैतिकता
फ) शिक्षक शिक्षणात ज्ञानरचनावादाचा उपयोग

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1677

[Total No. of Pages : 2

[5348]-401
M.Ed. (General) (Semester - IV)
EDUCATIONAL MANAGEMENT
(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:-

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Answers limits 350 - 400 words for 15 marks question.*
- 4) Answers limits 130 - 150 words for 5 marks question.*
- 5) Supplement will not be provided.*

Q1) What is the educational management? State the need of educational management. Explain the role of principal in school management. **[15]**

OR

Write the importance of communication. How will you use modern information technology for communication in teaching-learning process?

Q2) What is meant by quality management? State the importance of quality management. Explain the role of NAAC in quality management in higher education. **[15]**

OR

What is decision making? Explain the merits and demerits of centralization and decentralization of decision making?

Q3) Write short notes (any four) **[20]**

- a) Barriers in classroom communication
- b) Trends in educational management
- c) Concept of institutional planning
- d) Management at secondary level
- e) Concept of PERT
- f) Characteristics of good leadership

P.T.O.

Total No. of Questions :3]

P1677

[5348]-401

M.Ed. (General) (Semester - IV)
EDUCATIONAL MANAGEMENT
(2015 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 350ते 400 शब्द.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 130ते 150 शब्द.
5) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

प्रश्न 1) शैक्षणिक व्यवस्थापन म्हणजे काय? शैक्षणिक व्यवस्थापनाची गरज सांगा. शालेय व्यवस्थापनात मुख्याध्यापकांची भूमिका स्पष्ट करा. [15]

किंवा

संप्रेषणाचे महत्त्व लिहा. अध्ययन-अध्यापन प्रक्रियेत संप्रेषणासाठी आधुनिक माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर कसा कराल स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) गुणवत्ता व्यवस्थापन म्हणजे काय? गुणवत्ता व्यवस्थापनाचे महत्त्व सांगा. उच्चशिक्षणातील गुणवत्ता व्यवस्थापनात नॅकची भूमिका स्पष्ट करा. [15]

किंवा

निर्णय प्रक्रिया म्हणजे काय? केंद्रीकरण आणि विकेंद्रीकरण निर्णय प्रक्रियेचे फायदे व तोटे उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) वर्ग संप्रेषणातील अडथळे
ब) शैक्षणिक व्यवस्थापनातील आधुनिक प्रवाह
क) संस्थानिहाय नियोजनाची संकल्पना
ड) माध्यमिक स्तरावरील शैक्षणिक व्यवस्थापन
इ) PERT ची संकल्पना
फ) चांगल्या नेतृत्वाची वैशिष्ट्ये

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1678

[Total No. of Pages : 4

[5348]-402

M.Ed. (General) (Semester - IV)

402 : COMPARATIVE EDUCATION (Optional)
(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:-

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for question of 15 marks is about 350 to 400 words.*
- 4) *Word limit for question of 5 marks is about 135 to 150 words.*
- 5) *Student should strictly follow the word limit given.*

Q1) What are the factors influencing education? How linguistic & sociological factors affects the environment of education? **[15]**

OR

What are the problems of education in world perspective? Explain the problems in education with the help of following points :

- a) Education of exceptional children
- b) Teacher education & Teacher's status

Q2) What are the problems in education in developing Asiatic countries? Compare the educational system in Japan & Pakistan with the help of following points **[15]**

- a) Geography of the country
- b) Present system of higher education
- c) Influence of culture of education
- d) Distance education

OR

Write scope of comparative education. Explain types of comparative studies.

P.T.O.

Q3) Write short notes on any 4 :

[20]

- a) Problems of women education in India
- b) Need of comparative education
- c) Educational administration in China
- d) Higher education in Australia
- e) Functions of finance management
- f) Higher education in India

Total No. of Questions :3]

P1678

[5348]-402

M.Ed. (General) (Semester - IV)

402 : COMPARATIVE EDUCATION (Optional)

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 350 ते 400 शब्द.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द.
5) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

प्रश्न 1) शिक्षणावर प्रभाव टाकणारे घटक कोणते आहेत? भाषिक व सामाजिक घटक शिक्षणाच्या वातावरणावर कसा परिणाम करतात? [15]

किंवा

जागतिक दृष्टिकोनातून शिक्षणातील समस्या कोणत्या आहेत? शिक्षणातील समस्या खालील मुद्द्यांच्या सहाय्याने स्पष्ट करा.

- अ) अपवादात्मक मुलांचे शिक्षण
ब) शिक्षक शिक्षण आणि शिक्षकांची स्थिती

प्रश्न 2) विकसनशील आशियाई देशांतील शिक्षणाच्या समस्या कोणत्या आहेत? खालील मुद्द्यांच्या आधारे जपान आणि पाकिस्तान या देशातील शिक्षणपध्दतींची तुलना करा. [15]

- अ) भौगोलिक परिस्थिती
ब) वर्तमानकालीन उच्च शिक्षण पध्दती
क) संस्कृतीचा शिक्षणावरील प्रभाव
ड) दूरस्थ शिक्षण

किंवा

तुलनात्मक शिक्षणाची व्याप्ती लिहा. शिक्षणामधील तुलनात्मक अभ्यासाचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) भारतातील स्त्री शिक्षणाच्या समस्या
- ब) तुलनात्मक शिक्षणाची गरज
- क) चीनमधील शैक्षणिक प्रशासन
- ड) ऑस्ट्रेलियातील उच्च शिक्षण
- इ) वित्त व्यवस्थापनाची कार्ये
- फ) भारतातील उच्च शिक्षण

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1679

[Total No. of Pages : 4

[5348]-403

M.Ed. (General) (Semester - IV)

EDUCATION OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS

(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:-

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for question of 15 marks is about 350 - 400.*
- 4) *Word limit for question of 5 marks is about 130 - 150.*
- 5) *Students should strictly follow the given word limit.*

Q1) Explain the concept of special education. Describe historical development of special education in India. **[15]**

OR

What do you mean by learning disabilities? Being a teacher of children with learning disabilities. What are the main considerations that should be kept in mind during teaching them. Write with examples.

Q2) Explain the need, importance and role of the following agencies of special education : **[15]**

- a) Family
- b) Special Schools
- c) Integrated Schools

OR

Explain the concept and importance of open school learning system. Describe the role and functioning of open school learning system for special education.

P.T.O.

Q3) Write short notes (any four)

[20]

- a) What are different emotional disorders in special child?
- b) National Legislation : PWD Act, 1995.
- c) What are the psychological perspectives of special education?
- d) What is cross disability approach?
- e) Write the importance of medical examination in special education.
- f) As a teacher which methodologies of teaching learning will you use to teach children with special needs.

Total No. of Questions :3]

P1679

[5348]-403

M.Ed. (General) (Semester - IV)

EDUCATION OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 350ते 400 राहिल.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 130ते 150 राहिल.
5) शब्दमर्यादा कटाक्षाने पाळावी.

प्रश्न 1) विशेष शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. भारतात विशेष शिक्षणाचा ऐतिहासिक विकास कसा झाला त्याचे वर्णन करा. [15]

किंवा

अध्ययन अक्षमता म्हणजे काय? अध्ययन अक्षमता असणाऱ्या विद्यार्थ्यांना अध्यापन करताना एक शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणत्या बाबी विचारात घ्याल? उदाहरणासह लिहा.

प्रश्न 2) खालील विशेष शिक्षण प्रदान करणाऱ्या संस्थांची (Agencies) गरज, महत्त्व आणि भूमिका स्पष्ट करा. [15]

- अ) कुटुंब
ब) विशेष शाळा
क) एकात्मिक शाळा

किंवा

मुक्त शालेय अध्ययन प्रणालीची संकल्पना व महत्त्व स्पष्ट करा. विशेष शिक्षणात मुक्त शालेय अध्ययन प्रणालीची भूमिका व कार्याचे वर्णन करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) विशेष बालकामध्ये असणाऱ्या विविध भावनिक अस्थिरता कोणत्या?
- ब) राष्ट्रीय कायदे - PWD Act, 1995
- क) विशेष शिक्षणाचे मानसशास्त्रीय दृष्टीकोन कोणते आहेत?
- ड) क्रॉस डिसेबिलिटी अॅप्रोच (Cross Disability Approach) म्हणजे काय?
- इ) विशेष शिक्षणामध्ये वैद्यकीय परिक्षणाचे महत्त्व लिहा.
- फ) विशेष गरजा असणाऱ्या बालकांसाठी एक शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणत्या अध्यापन अध्ययन पध्दती उपयोगात आणाल?

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1680

[Total No. of Pages : 4

[5348] - 404

M.Ed. (General) (Two Year Programme) (Semester - IV)

GUIDANCE AND COUNSELING

(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Word limit for questions of 15 marks is about 350 to 400 words.*
- 4) Word limit for questions of 5 marks is about 130 to 150 words.*
- 5) Students should strictly follow the word limit given.*
- 6) No supplements will be provided to the students.*

Q1) What is guidance? Explain the pedagogical and philosophical bases of guidance Write the influence of family and community on guidance with an example.[15]

OR

What are the sources of collecting Occupational information? Explain the methods of classification of Occupational information with an example.

Q2) What is counselling? Explain carl Roger's client centered therapy. Write its significance in counselling with example. [15]

OR

Give the types of placement and explain the aims of placement service What is the responsibility of the school and community about the placement services with example.

P.T.O.

Q3) Write short notes (any four)

[20]

- a) Importance of follow up service.
- b) Write any two educational problems concerned to counselling.
- c) Technique of group counselling; Question bank.
- d) Features of effective counsellor.
- e) Job satisfaction.
- f) Need of Health guidance.

Total No. of Questions : 3]

P1680

[5348] - 404

M.Ed. (General) (Two Year Programme) (Semester - IV)

GUIDANCE AND COUNSELING

मार्गदर्शन आणि समुपदेशन

(2015 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ: 2 तास]

[एकूण गूण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 5 गुणांच्या प्रश्नासाठी शब्दमर्यादा 150 शब्द.
4) 15 गुणांच्या प्रश्नासाठी शब्दमर्यादा 350-400 शब्द.
5) पुरवणी दिली जाणार नाही.
6) मराठी रूपांतराबाबत शंका वाटल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानवेत.

प्रश्न 1) मार्गदर्शन म्हणजे काय? मार्गदर्शनाचे अध्यापनशास्त्रीय आणि तात्विक अधिष्ठान स्पष्ट करा. कुंटुब आणि समाज यांचा मार्गदर्शनावरील प्रभाव सोदाहरण लिहा. [15]

किंवा

व्यावसायिक माहिती संकलनाचे विविध स्रोत कोणते? व्यावसायिक माहिती वर्गीकरणाची पध्दती सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) समुपदेशन म्हणजे काय? कार्ल राजर्स यांची ग्राहक केंद्रित उपपत्ती स्पष्ट करा. समुपदेशनातील त्यांचे योगदान सोदाहरण लिहा. [15]

किंवा

स्थापनासेवेचे प्रकार सांगून, स्थापन सेवेचे उद्देश स्पष्ट करा. स्थापनसेवा कार्याबाबत शाळा व समाजाची जबाबदारी स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणतेही चार)

[20]

- अ) अनुधावन कार्याचे महत्व
- ब) समुदेशन संबंधित कोणत्याही दोन शैक्षणिक समस्या लिहा.
- क) समुह समुपदेशनाची तंत्रे - प्रश्नपेढी
- ड) उत्कृष्ट समुपदेशकाची गुणवैशिष्ट्ये
- इ) व्यवसाय समाधान
- फ) आरोग्य मार्गदर्शनाची गरज

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1681

[Total No. of Pages : 2

[5348]-405
M.Ed. (Semester - IV)
TESTING, MEASUREMENT AND EVALUATION IN
EDUCATION
(2015 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) For 15 marks questions, word limit is 400 words and for 5 marks questions, word limit is 150 words.*
- 4) Use of simple calculator is allowed.*

Q1) Why is the need of teacher made test? Explain in brief steps involved in the construction of teacher made test. What care is to be taken while administration of teacher made test? **[15]**

OR

What is teacher effectiveness? Explain testing of teacher effectiveness.

Q2) Explain different scaling methods with suitable example. In your opinion, which scale is generally used for collecting data in the field of education? why? **[15]**

OR

What is Item analysis? Explain its importance in the improvement of test.

Q3) Write notes on (any four) **[20]**

- a) Diagnostic tests.
- b) Influence of environmental factors on test scores.
- c) Concept of measurement and evaluation in education.
- d) Transformation of test scores in terms of Z and T - scores.
- e) Usability of a test.
- f) Importance of feed back.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P1681

[5348]-405

M.Ed. (Semester - IV)

TESTING, MEASUREMENT AND EVALUATION IN
EDUCATION
(2015 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 400 शब्द आहे आणि 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 150 शब्द आहे.
4) साधे गणकयंत्र वापरण्यास परवानगी आहे.
5) मराठी रूपांतराबाबत शंका वाटल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

प्रश्न 1) शिक्षक निर्मित चाचणीची गरज का आहे? शिक्षक निर्मित चाचणीच्या रचनेच्या पायऱ्या थोडक्यात स्पष्ट करा. शिक्षक निर्मित चाचणीचे प्रशासन करताना कोणती काळजी घ्याल? [15]

किंवा

शिक्षक परिणामकारकता म्हणजे काय? शिक्षकांच्या परिणामकारकतेचे परीक्षण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) विविध प्रमाणन पध्दती (Scaling methods) योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा. तुमच्या मते शिक्षणक्षेत्रामध्ये माहिती संकलनासाठी कोणती प्रमाणन पध्दती वापरली जाते? का? [15]

किंवा

विधान विश्लेषण (Itemanalysis) म्हणजे काय? चाचणी सुधारण्यासाठी विधान विश्लेषणाचे महत्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) नैदानिक चाचणी
ब) चाचणी प्राप्तांकावर परिस्थितीजन्य घटकांचा प्रभाव.
क) शिक्षणक्षेत्रातील मापन आणि मूल्यमापनाच्या संकल्पना.
ड) चाचणी प्राप्तांकांचे T- आणि Z- प्राप्तांकांमध्ये रूपांतरण
इ) कसोटीची उपयुक्तता
ई) प्रत्याभरणाचे महत्व

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1682

[Total No. of Pages : 4

[5348]-406

M.Ed. (General) (Semester - IV)

**406 : ADVANCED EDUCATIONAL STATISTICS (Optional)
(2015 Pattern)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for the questions of 15 marks is 350 - 400 words.*
- 4) *Word limit for the questions of 5 marks is 130 - 150 words.*
- 5) *Use of simple calculator & statistical table is allowed.*

- Q1) a)** A social adjustment test is given to eight standard students. A programme is implemented regarding social adjustment. After six months, same test is given to the same group. The data obtained is given below. Is the difference between the mean score of initial & final test significant? Interpret your result. **[10]**

	Initial test	Final test
Number of students	65	65
Mean	45	50
Standard deviation	06	05
Correlation coefficient	0.60	

- b) Write basic assumptions of factor analysis. **[5]**

OR

Five students from ninth standard are assigned at random to each of the four groups. These students are tested under four different experimental conditions. The data obtained is given below. Do the mean scores obtained by the students under four experimental conditions differ significantly? Interpret your result. **[15]**

P.T.O.

Group I	Group II	Group III	Group IV
08	05	11	13
10	11	13	06
11	06	13	13
11	03	15	10
12	13	16	07

Q2) a) What are the defects in normality? What is the need of normality testing? **[10]**

b) Write properties of normal probability curve. **[5]**

OR

A researcher wanted to know the effect of environmental conditions on the achievement of children. For this purpose, he selected two groups one from a private school & the other from a corporation school. The achievement scores of these two groups are given below. Can you conclude from the data by using the Mann-Whit-ney-U test that Private school students & Corporation school students do not differ in terms of achievement. **[15]**

Students (Private school)	60	59	58	53	58	55	63	61	54	49	52	53	58	56	50	52	$N_1=16$
Students (Corporation school)	55	47	45	55	48	59	56	49	55	58							$N_2=10$

Q3) Write short notes on any four : **[20]**

- a) Meaning of multiple correlation.
- b) Significance of coefficient of correlation.
- c) Concept of biserial correlation.
- d) Concept of scatter diagram.
- e) Use of regression equations in prediction.
- f) Chi-square test.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 3]

P1682

[5348]-406

M.Ed. (General) (Semester - IV)

406 : ADVANCED EDUCATIONAL STATISTICS (Optional)

(2015 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
3) 15 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 350 ते 450 शब्द आहे आणि 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 150 शब्द आहे.
4) साधे गणकयंत्र व सांख्यिकीय साख्या यांच्या उपयोगास परवानगी आहे.
5) मराठी रूपांतराबाबत शंका वाटल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

- प्रश्न 1) अ) इ. आठवीच्या विद्यार्थ्यांना सामाजिक समायोजनाची चाचणी दिली. सामाजिक समायोजनासंबंधी एका कार्यक्रमाची अंमलबजावणी केली. सहा महिन्यांनंतर त्याच गटाला पुन्हा तीच चाचणी दिली. संकलित केलेली माहिती खाली देण्यात आलेली आहे. प्रारंभिक व अंतिम चाचणीच्या मध्यमानातील फरक सार्थ आहे का? तुमच्या उत्तराचा अन्वयार्थ लिहा. [10]

	प्रारंभिक चाचणी	अंतिम चाचणी
विद्यार्थी संख्या	65	65
मध्यमान	45	50
प्रमाण विचलन	06	05
सहसंबंध सहगुणक	0.60	

- ब) घटक विश्लेषणाची (Factor Analysis) मूलभूत गृहीतके लिहा. [5]

किंवा

इ. 9 वी चे प्रत्येक गटात पाच विद्यार्थी याप्रमाणे चार गटांमध्ये यादृच्छिकपणे विभागले चार वेगवेगळ्या प्रायोगिक स्थितीखाली या विद्यार्थ्यांची चाचणी घेण्यात आली. चार वेगवेगळ्या प्रायोगिक स्थितीखाली विद्यार्थ्यांनी प्राप्त केलेल्या गुणांच्या मध्यमानातील फरक हा सार्थ आहे का? तुमच्या उत्तराचा अन्वयार्थ लिहा. संकलित माहिती खालीलप्रमाणे आहे. [15]

Group I	Group II	Group III	Group IV
08	05	11	13
10	11	13	06
11	06	13	13
11	03	15	10
12	13	16	07

प्रश्न 2) अ) प्रसामान्यते मधील दोष कोणते आहेत? प्रसामान्यतेच्या परीक्षणाची गरज काय असते? [10]

ब) प्रसामान्य संभव वक्राची वैशिष्ट्ये लिहा. [5]

किंवा

संशोधकाने वातावरणाचा मुलांच्या संपादनावर काय परिणाम होतो हे अभ्यासण्यासाठी, दोन गटांची निवड केली. एक गट हा खाजगी शाळेतून व दुसरा गट महापालिकेच्या शाळेतून निवडला. दोन्ही गटांचे संपादन गुण खालीलप्रमाणे आहेत. मन-व्हिटने-यु परीक्षेचा वापर करून खाजगी शाळेतील मुले व महापालिकेच्या शाळेतील मुले यांच्या संपादनात फरक नाही असा निष्कर्ष काढू शकता का?

[15]

विद्यार्थी (खाजगी शाळा)	60	59	58	53	58	55	63	61	54	49	52	53	58	56	50	52	$N_1=16$
विद्यार्थी (महापालिका शाळा)	55	47	45	55	48	59	56	49	55	58							$N_2=10$

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टीपा लिहा. [20]

अ) बहुविध सहसंबंधाचा अर्थ.

ब) सहसंबंध सहगुणकाचे महत्त्व.

क) द्विश्रेणीक सहसंबंधाची संकल्पना.

ड) विस्तरण चित्राची संकल्पना.

इ) प्रतिगमन समीकरणांचा भाकिते करण्यामधील उपयोग.

फ) काय स्क्वेअर परिक्षिका.

▽▽▽▽